

Türkiye'nin Jeolojik Oluşumu

Toprak oluşumunda en önemli etmenlerden biri olan ana materyali oluşturan jeolojik oluşumlar Türkiye'de çok geniş bir çeşitlilik göstermektedir. Bunun başlıca nedeni Türkiye'nin Alp orojenez kuşağı etkisinde olmasıyla birlikte, Tetis denizinin jeotektonik evriminden de etkilenmiş olmasıdır.

Anadolu'nun jeolojik yapısı günümüzden yaklaşık 300 milyon yıl kadar önce Alpler'den Himalayalar'a kadar uzanan Tetis denizinin bu günkü Anadolu kara parçasını kaplamış olduğunu zamanla meydana gelen tektonik olaylar sonucu, karaların yükselmesi ile denizin çekildiğini ve Anadolu kara parçasının temelini bu denize ait sedimentlerin oluşturduğunu, bundan sonra da dünyanın geçirmiş olduğu jeolojik devirler boyunca, Anadolu yarımadasının jeolojik erozyon ve sedimentasyon olayları sonucu günümüzdeki jeolojik yapısını kazanmıştır.

Türkiyede birinci jeolojik zamanda (Paleozoik) oluşmuş metamorfik ve tortul araziler Trakiyadaki Yıldız (Istaranca) Dağlarında, Güneydoğuda Toroslarda ve Batı Anadoludaki Menderes masifinde bulunmaktadır.

İkinci jeolojik zamanda (Mesozoik) Türkiye'nin büyük bir bölümünde, özellikle Anadolunun kuzey ve güney kesimlerinde Tetis Denizi yer almaktaydı. Tetis denizine yüksek bölgelerden gelen materyaller ile birlikte deniz canlılarının çökmesiyle killi ve kireçli materyaller oluşmuştur. Ayrıca, Afrika ve Arap Kakanının bundan sonra devam eden etkisi sonucu deniz tabanında lavlar ortaya çıkmıştır. Bu çökelen materyal ile magmatik kayalar daha sonraki yer hareketleri ile kıvrılarak Kuzey Anadolu ve Toros dağ kuşaklarını oluşturmuştur. Kuzey Anadoludaki denizin sığ yerlerinde ise, kumul ve kireçli malzemelerin birikmesi sonucu Samsun ve Zonguldak arasında kumlu ve kireçli tabakalar, doğu kemsinde ise tortullarla birlikte volkanik kökenli oluşumlar yer almıştır.

Üçüncü jeolojik zamanın (Tersiyer) en önemli özelliği Anadolunun kara haline gelmesidir. Bu zamanın başlarında Anadoluya sıcak ve kurak bir iklim hakim olmuş ve Ankara-Çankırı-Sivas arası ile Kuzey Anadoludaki kapalı havzalarda buharlaşma sonucu tuzlu ve jipsli tortullar meydana gelmiştir. Bu zamanın ortalarına doğru ise, Alp dağ oluşumu hareketleri ile Kuzey Anadolunun iç kesimlerinde çökmeler olmuş ve çukur alanlar göllerle kapanmıştır.

Dördüncü jeolojik zamanda (Kuvaterner) Türkiye aşağı yukarı bugünkü görünümünü almıştır. Bu zamanın başlarında göllerle kaplı olan Ege Denizinin bulunduğu saha tektonizma sonucu çökmüş sonuçta Ege denizi oluşmuştur. Ayrıca iklim salınımlarının meydana getirdiği yağışlı evrede denizlerde yükselmeler olmuştur. Günümüzden yaklaşık 10.000 yıl önce

klematik optimuma ulaştığında denizlerde yükselmeler oluşarak Akdeniz suları Ege zerinden Karadenize ulaşmıştır. Bu devirde meydana gelen volkanik olaylar sonucu Ağrı, Süphan, Nemrut ve Erciyes dağları oluşmuştur.

Erozyon ve sedimentasyon ile toprağın oluşumunda etkili jeolojik formasyonların yapısı (ana kaya) arasındaki sıkı ilişki nedeniyle toprağın jeolojik özelliklerini bilmek gerekmektedir. Topografya, iklim ve vejetasyonun belirli zaman süresi içerisindeki birlikte etkileriyle oluşan toprak ve onun doğal koşullar altında taşınması olayı olan jeolojik erozyon, son birkaç bin yıl sresinde, insanın tabiata olan müdahalesi ile yerini, hızlandırılmış erozyona terk etmiş bulunmaktadır.